

## Habitualitás kifejezése az udmurt nyelvjárásokban

Előadásomban elsőként a habitualitás (és ehhez kapcsolódóan a plurakcionalitás, iterativitás) fogalmáról, a kérdéskör problematikájáról ejtenék szót, ezután szeretném bemutatni a habitualitás kifejezési módjait különböző udmurt nyelvjárásokban, nyelvjárási szövegek (pl. Kelmakov 2006) alapján.

A habitualitással foglalkozó szakirodalmak megoszlanak annak tekintetében, hogy az ismétlésnek van-e feltétlenül szerepe a habitualitás kifejezésében: Comrie szerint például olyan eseményt is lehet habituálisnak tekinteni, amely nem fejez ki ismétlődést, viszont „characteristic of an extended period of time”, pl.: (1) *Simon used to believe in ghosts* (Comrie 1976: 27). Ez a fajta habitualitás (ismétlődés nélküli karakterisztikus események statív igékkel) múlt időben kifejezhető az udmurtban például frekventatív képzővel (2) és egy összetett múlt idővel, az ún. duratív preteritummal (3):

(2) Északi (Kelmakov 2006: 185)

вал'л'он	йун	трос	инмар-лы	оскы-л-и-зы
régen	erősen	sok	Isten-DAT	hisz-FRV-1PST-PL3

'Régen nagyon sokan hittek Istenben.'

(3) Északi (Kelmakov 2006: 173)

уал'л'о	отын	удмурт'т-'ос	ул-о	вал
régen	ott	udmurt-PL	él-PRS.3PL	COP.1PST

'Régen ott udmurtok éltek.'

Más elméletek szerint habituális eseményekről csak ismétlődő karakterisztikus események esetében lehet beszélni (pl. Bybee–Perkins–Pagliuca 1994, Bertinetto–Lenci 2012). Ez a fajta habitualitás kifejezhető az udmurtban például frekventatív szuffixummal és duratív preteritummal, valamint ezek kombinációjával. Annak eldöntése mellett, hogy a nem ismétlődő, de karakterisztikus eseményeket habituális, avagy nemprogresszív folyamatos eseményeknek tekintjük-e, másik felmerülő probléma például az, hogy az 'adott időszakra jellemző, karakterisztikus' tulajdonság nem objektíven mérhető tulajdonság. Emiatt is hasznos figyelembe venni azokat az elméleteket, melyek skalaritással dolgoznak (pl. Bertinetto–Lenci 2012).

Ahogy a fentiekben láthattuk, hasonló aspektuális funkciót (ismétlődést magában foglaló és ismétlődés nélküli habitualitást) több kifejezőeszköz is ki tud fejezni az udmurtban. Ennek hátterében feltételezhetően nyelvjárási tényezők is állnak: az általam eddig gyűjtött nyelvi anyag alapján például elképzelhető, hogy a frekventatív képző nem tud kifejezni ismétlődéses habitualitást minden nyelvjárásban – eddig csak az északi és (ritkábban) a középső nyelvjárásokból adódtak példák.

Ezen elméleti kérdéseket figyelembe véve szeretném a kutatásomat az eddiginél nagyobb mennyiségű nyelvjárási szövegre kiterjeszteni, megvizsgálni az időmódosítók nélküli habituális kifejezéseket, valamint az egyes kifejezőeszközök adverbiumokkal való használatát a különböző nyelvjárásokban.

## Irodalom

- Bertinetto, P. M.–Lenci, A. 2012. Habituality, Pluractionality, and Imperfectivity. In: Binnick, R. (szerk.), *The Oxford Handbook of Tense and Aspect*. Oxford University Press. 852–880.
- Bybee, J. L.–Perkins, R.–Pagliuca, W. 1994. *The evolution of grammar: Tense, aspect and modality in the languages of the world*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Comrie, B. 1976. *Aspect*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Kelmakov, V. K. = В. К. Кельмаков 2006. *Краткий курс удмуртской диалектологии*. Izhevsk.